

LÆSE
BLUS

LÆSEBLUS

FÆLLESSKABER og litteratur

Bibliotekerne
KØGE KOMMUNE

SLAGELSE
BIBLIOTEKER &
BORGERSERVICE

 Sorø Bibliotek
og Bykontor

BORNHOLMS
BIBLIOTEK

Næstved Bibliotek
og Borgerservice

Støttet af:

MINISTERIET
SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

CASES SOM PROJEKT LÆSEBLUS
BYGGER PÅ

- Case 1: Beboere i et almennyttigt boligbyggeri
- Case 2: Ældre, der deltog i tilbuddet 'Hjernefrisk'
- Case 3: Strikke-entusiaster
- Case 4: Krigsveteraner
- Case 5: Skilsmissebørn i 2.-5. klasse
- Case 6: Voksne ordblinde
- Case 7: Erhvervsaktive kvinder i alderen 20-50 med en travl hverdag
- Case 8: Nye borgere i kommunen
- Case 9: Forældre til børn i 4.-6. klasse
- Case 10: Stamkunder på den lokale kaffebar

Læseblus – en guide til brugerdrevne fællesskaber

Projektgruppe: Næstved Bibliotek og Borgerservice (Ida Eriksen, Ulla P. Andersen), Sorø Bibliotek og Bykontor (Elisabeth Tellerup), Slagelse Bibliotek & Borgerservice (Kirsten Rasmussen, Arne Larsen), Bornholms Folkebiblioteker (Michael Lauridsen, Franziska Z. Hanspach), KøgeBibliotekerne (Elisa Pretzmann)

Styregruppe: Stine B. Hermannsson (Næstved Bibliotek og Borgerservice), Mia Sørup (Sorø Bibliotek og Bykontor), Susanne K. Madsen (Slagelse Bibliotek & Borgerservice), Jon Madsen (Bornholms Folkebiblioteker)

Projektleder: Rasmus Lindahl (KøgeBibliotekerne)

Projektejer og styregruppeformand: René H. Øhlenschlæger (KøgeBibliotekerne)

Intern konsulent: Mette Tew

Layout: Pia Latt

Ønskes mere information om projektet, da kontakt projektleder på rasmus.sonne.lindahl@koege.dk

Projektet er støttet af Slots- og Kulturstyrelsens Udviklingspulje

**FORORD: TIL DIG, DER ARBEJDER MED
LITTERATURFORMIDLING**

Hvordan kan folkebiblioteket stimulere borgeres lyst til at starte og vedligeholde fællesskaber med litteraturen i fokus? Hvordan kan litteraturen bruges som bindeled mellem mennesker i en tid, hvor mange længes efter at være del af et fællesskab? Disse spørgsmål dannede baggrunden for udviklingsprojektet Læseblus.

Biblioteker i fem kommuner har brugt litteraturen til at skabe grobund for lokale fællesskaber. Projektdeltagerne har opstøvet og opsøgt lokale fællesskaber og lært dem at kende. Ud fra dette indblik i fællesskaberne er der i 2018 gennemført en række forsøg på at udvikle større eller mindre læseaktiviteter baseret på fællesskabets ønsker frem for på faste, kendte formater.

Denne folder rummer de vigtigste erfaringer og anbefalinger fra projektet, der satte spot på ti forskellige målgrupper. Med den i hånden får du et godt grundlag for at skabe brugerdrevne læsefællesskaber i din kommune, både på og uden for biblioteket.

Folderen er bygget op over tre overordnede såkaldte "inspirationer" og metoder samt uddrag af cases. Du får præsenteret de metoder, der har det største potentiale til at skabe brugerdrevne læsefællesskaber på sigt. Hvis du vil vide mere om projektet, så dyk ned i slutrapporten, der byder på flere indsigter og læringspunkter.

GOD LÆSELYST OG GOD ARBEJDSLYST, NÅR DU SELV GÅR I GANG MED LÆSEBLUS!

René H. Øhlenschlæger
Maj, 2019

HVAD ER LÆSEBLUS?

I projektet er der defineret to typer af Læseblus, som hænger tæt sammen:

1. Et Læseblus er et fællesskab, der skabes gennem fælles læsning.
2. Læseblus er en metode, der styrker læselysten gennem fællesskaber.

Læseblus er drevet af lysten til at læse sammen, lysten til at lytte til andre og lysten til at lære og være sammen.

Et Læseblus drives af borgere og sættes i gang af en bibliotekar. Et Læseblus kan både være drevet af lysten til fællesskab, hvor litteraturen er en ekstra bonus, og af folks motivation til at opleve læselyst, hvor fællesskabet er en ekstra og værdifuld dimension.

Læseblus har fokus på de fællesskaber, som vi måske ikke er opmærksomme på, at vi indgår i, og Læseblus styrker relationerne med litteraturen som bindeled.

HVORFOR ER LÆSEBLUS VIGTIGT?

Borgere kan blive optaget af et Læseblus af forskellige grunde. De får måske ikke læst så meget, som de gerne vil. Det kan være, at de forbinder læsning med en svær skolegang og lektier. De læser måske meget, men savner nogle at vende deres eftertanker med. De længes efter fællesskaber, hvor det er nemt at falde i snak med mennesker, der tænker og lever helt anderledes end dem selv, og som kan give nye perspektiver på det, de har læst.

Mange kender lidt af det hele. Fællesnævneren på tværs af målgrupper er, at mange går rundt med en masse uforløst læselyst. Her kan du som biblioteksansat være med til at gøre en vigtig forskel.

HVORDAN OPSTÅR ET LÆSEBLUS?

Ethvert Læseblus starter med en gnist, som kan komme til udtryk i en borgers eller en bibliotekars oprigtige interesse i et emne. Lysten til at udforske emnet sammen med andre vokser og udvikler sig til et større læsefællesskab, fordi begejstringen smitter.

Som biblioteksansat kan du være med til at tænde Læseblus på forskellige måder. Et Læseblus kan for eksempel opstå, hvis:

- et fællesskab, der allerede findes i din by eller dit område, vil sætte strikkehyggen, vandreturen, vinsmagningen eller bagedysten i et større perspektiv med litteraturoplevelser.
- borgere bliver gjort opmærksom på et fællesskab, de er tilknyttet, og som der sættes gnist til. Fx kan man i forskellige faser af livet være en del af et ubevidst fællesskab. Det betyder, at man er ubevidst om, at man faktisk indgår i et fællesskab, og det kan biblioteket være med til at belyse. Dette kunne fx være beboere i en forening, stamkunder i én cafe, nytilflyttere etc.
- du selv sætter et emne på dagsordenen, som borgerne kan samles om og udforske sammen med dig.

Uanset hvor og hvordan gnisten til et Læseblus opstår, er tanken, at borgerne med tiden selv tager et stort ansvar for at drive og udvikle det. I begyndelsen er bibliotekaren en vigtig fødselshjælper, men efterhånden som Læseblusset fænger og vokser, kan bibliotekaren nedtone sin rolle.

HVOR OG HVORNÅR?

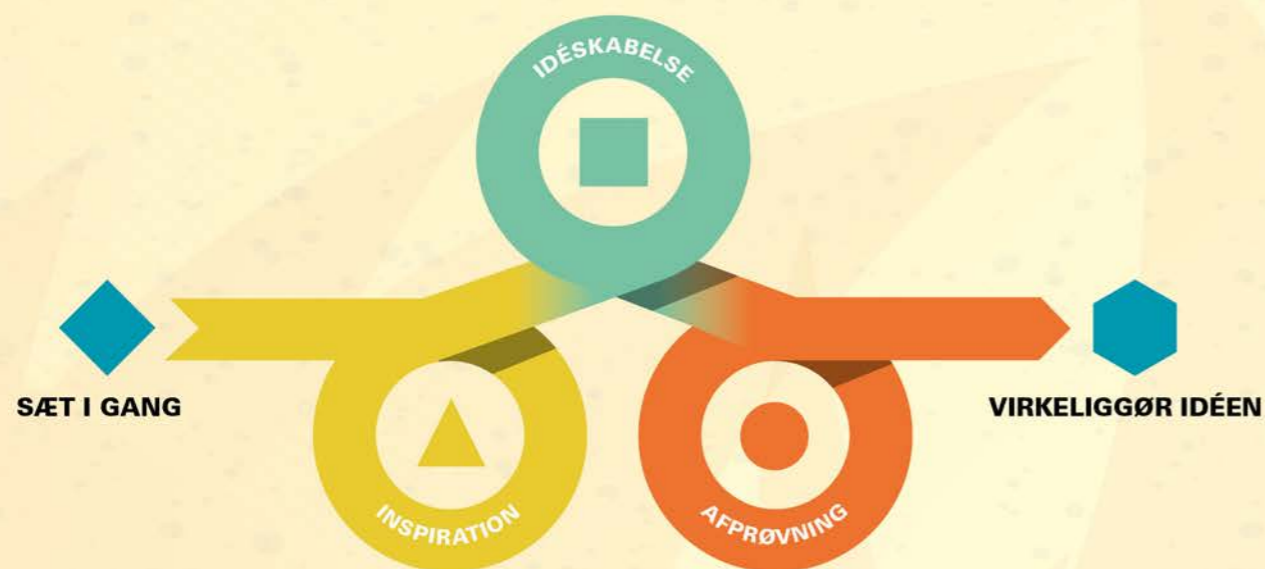
Et behov kan opstå hvor som helst og når som helst. Det er vigtigt, at du sammen med borgerne finder ud af, hvornår og hvor det passer dem bedst at mødes. Nogle gange kan det være en stor hjælp, at biblioteket lægger hus til. Andre gange vækker det læselysten, at aktiviteten netop ikke foregår på biblioteket, men rykker ud på én cafe, i naturen eller hjem i deltagernes stuer.

“ så på den måde udvider jeg også som bruger og borger af biblioteket mit læsefelt, og kan gå ned og efterspørge nogle bøger som jeg normalt ikke ville have lånt eller kigget på, og det synes jeg er spændende, for det ville jeg ikke have gjort af mig selv.”

INSPIRATION 1 - LAD LÆSEBLUSSET UDVIKLE SIG I SAMSPIL MED DELTAGERNE

Der findes ikke én formel for, hvordan man starter et Læseblus. Det vigtigste er at have en åben og nysgerrig tilgang og tilstedeværelse, der former sig efter emnet og stedet, og som udvikler sig i et samspil mellem deltagerne og bibliotekaren.

Acceptér, at du ikke kender facit på forhånd. Det er i orden, hvis nogle af dine Læseblus brænder hurtigt ud. For nu i hvert fald. Mind dig selv om, at hvis alle eksperimenter lykkes i første hug, har du måske ikke været modig nok.

Fra designthinkingforlibraries.com/tools, marts, 2019

DESIGN THINKING: DE ITERATIVE FASER

Denne figur fra "DesignThinking for Libraries" viser, hvordan ideer udvikler sig fra de første løse tanker til konkrete handlinger. Processen foregår i loops frem for i lineære forløb.

INSPIRATION handler om at være opmærksom på en potentiel udfordring, og hvordan du griber den an. I Læseblus opstår inspirationen, når du selv får en god ide, eller når borgere henvender sig med et udtryk for et behov.

IDÉSKABELSE er at arbejde systematisk med idégenerering og komme med løsninger på opfyldelse af et behov, som borgerne har. I denne fase gør du det håndgribeligt for en målgruppe. Vær opmærksom på, at dine ideer hele tiden skal være åbne for ændringer og derfor ikke være for fastlåste i deres opbygning.

AFPRØVNING: Længe før du måske føler dig klar, skal du afprøve ideen på repræsentanter for din målgruppe. Det gør dig klogere på, hvad behovet er. Når du planlægger det første møde i et Læseblus, skal der derfor være idé nok i det, til at det fænger. Øv dig i at acceptere, at ideen ikke skal være for fastlagt på forhånd. Så snart du har holdt det første arrangement, kommer du til at være meget klogere. Og det kommer du til at blive, for hver gang I mødes.

Som bibliotekar byder du ind med din litteraturfaglige viden, men du kommer også til selv at lære en masse undervejs, når deltagerne byder ind med deres viden og kunnen. I samspillet opstår nye ideer, metoder og formater, som ingen ville have kunnet finde på alene. Hvis deltagerne kan mærke, at du lytter til dem og justerer konceptet ud fra dit kendskab til, hvem de er, og hvad de reelt efterspørger, begynder læsefællesskabet for alvor at blusse.

Du har nu fået ny inspiration og viden. Næste skridt er at virkeliggøre ideen. Eller måske skal du have endnu en tur i de iterative faser?

CASE 1

Hvordan bliver et bevidst fællesskab centreret om krigsveteraner til et ubevidst fællesskab centreret om strikning og fortællinger? Dette lyder som en skør forvandling, men er ikke desto mindre det, der skete med en af projekt Læseblus' målgrupper.

Via de erfaringer, der blev gjort ved krigsveteranerne, og de udfordringer, der viste sig at være i arbejdet med en fasttømret og sensitiv gruppe, blev alle læringspunkterne taget med i en iteration. Hvordan kunne udfordringerne vendes til muligheder? Hvad nu, hvis et bevidst fællesskab blev til et ubevidst fællesskab? Hvad hvis fællesskabet blev løst koblet frem for fasttømret? Og hvad, hvis der bevidst ikke blev arbejdet med sensitive grupper?

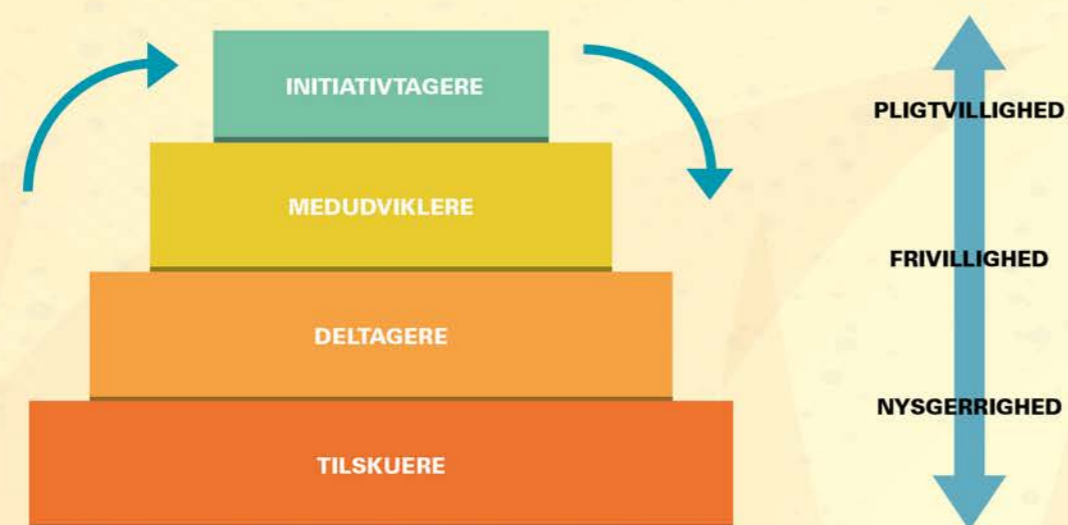
Indsigterne fra arbejdet med veteranerne blev aktivt brugt til at opsøge et nyt Læseblus med ny målgruppe. Der blev etableret kontakt med en lokal garnbutik, der viste sig at have et behov, som biblioteket kunne opfylde. Kort efter kom et strikkefællesskab med fortællinger som ramme i hus, hvor konceptet blev videreudviklet sammen med deltagerne de første mødegange, og som nu afvikles regelmæssigt med frivillige.

“ Jeg havde det her med, at jeg også gerne vil møde nogen fra lokalområdet, nogle man kan råbe høj til ude på vejen, det synes jeg er enormt hyggeligt. ”

INSPIRATION 2 - BYG EN ENGAGEMENTSTRAPPE

Den gnist, der udvikler sig til et Læseblus, bunder i en smittende begejstring for et emne, en bog eller et spørgsmål. Vi har lyst til at udforske et emne eller en problemstilling sammen, og vi kan godt lide at vende det, vi læser med hinanden.

I Læsebluset mødes vi, fordi vi ikke kan lade være. Vi glæder os over, at dem, der dukker op, gør det, fordi de heller ikke kan lade være. Ofte starter vi i det små, mens borgernes begejstring måske kun er ulmende gløder. Men her er vi som bibliotekarer ikke bange for at puste til ilden.

Fra A. Lloyd & N. Pass, *Borgerlyst*, 2013

BORGERLYST: ENGAGEMENTSTRAPPEN

Tænk på dit Læseblus som en 'engagementstrappe', som både du og borgerne kan bevæge jer op og ned ad undervejs i processen.

DE PLIGTVILLIGE INITIATIVTAGERE: Når du tænder et Læseblus, er det vigtigt, at du som bibliotekar accepterer, at du oftest er en pligtvillig initiativtager. Det betyder, at du i en periode påtager dig at skabe rammerne for fællesskabet, så alle andre kan mærke, at du mener det alvorligt. Det er den gnist og begejstring, der skal smitte og engagere de andre. Også selvom det i begyndelsen måske kun er få, der mødes.

FRA NYSGERRIGE TILSKUERE TIL MEDUDVIKLERE: Giv alle chancen for at trække op i Læsebluset i deres eget tempo. Efterhånden som andre begynder at melde sig på banen som medudviklere, får du og de andre oprindelige initiativtagere mulighed for at trække ned eller blot slippe tøjlerne på et par af arrangementerne. Det bliver nemmere for alle at bevare begejstringen, når der kommer lidt luft.

MELD SMÅT UD FRA START – SÅ BLIVER DET NEMMERE FOR ANDRE AT VÆRE MED

Ofte kommer vi til at blæse eksperimenter så stort op, at de bliver uoverskuelige at gennemføre. Det er ærgerligt, fordi man risikerer at miste sin egen begejstring undervejs, hvis en stor del af tiden går med koordinering og afrapportering i stedet for selve ideen. Det er især ærgerligt, fordi det kan være svært for andre at blive en del af ideen, hvis alting er planlagt i detaljer på forhånd.

Meld derfor ikke ud fra start, at denne aktivitet med sikkerhed kommer til at foregå ti gange eller i et halvt år. Så bliver det pludselig pligtskyldigt både for dig som bibliotekar og deltagerne, og det sløver deltageres engagement og ansvarfølelse. Læsebluset fanger langt mere, hvis borgerne selv efter første møde siger: "Hey, det her var godt, skal vi ikke gøre det igen?" Så er samspillet mellem bibliotekar og borger allerede godt i gang.

CASE 2

I denne case blev der taget kontakt til en bestyrer af en kaffebare. Hun blev spurgt, om hun var interesseret i at lægge hus til litteraturaktiviteter. Bestyreren havde selv et ønske om at skabe mere aktivitet i bymidten, og kontakten fra biblioteket ramte derfor et behov. Målgruppen for aktiviteterne var kaffebarens stamkunder, og litteraturen blev en central del af fællesskabet. Kaffebarens spidskompetencer – kaffe, te og chokolade – blev kombineret med skønlitteratur, som handlede om netop disse tre ting. I begyndelsen var bibliotekaren en pligtvillig initiativtager, mens gruppen var deltagere. Men som tiden er gået, har der været interesse fra enkelte i gruppen om at træde op ad engagementstrappen, mens bibliotekaren dermed har kunnet trække ned.

INSPIRATION 3 - BRUG LÆSEBLUSSET SOM EN TRÆNINGSLIJS FOR NYE METODER

I Læseblus er litteraturen det centrale bindeled i fællesskabet. Litteraturen kan i denne sammenhæng både være et mål og et middel. Et mål kan være, at *"i vores fællesskab er det vigtigt at læse de her bøger til næste gang."* Litteraturen kan dog også være et middel på forskellig vis. En tekst kan for eksempel fungere som en dåseåbner til en diskussion eller fortællinger om et givet emne i fællesskabet.

Selve litteraturformidlingen i et Læseblus kan derfor foregå på forskellige måder, og metoderne kan ændre sig fra arrangement til arrangement. Du kan lige så godt gøre det så sjovt og lærerigt som muligt for dig selv. Brug Læseblusset som en træningslejr for dig selv, hvor du kan afprøve nye metoder og ideer, du har hørt om fra andre biblioteker, men ikke selv har prøvet kræfter med endnu.

Når du selv lægger op til eksperimenter, inspirerer det også deltagerne til at være modigere og komme med ideer til, hvad I kan lave og læse sammen.

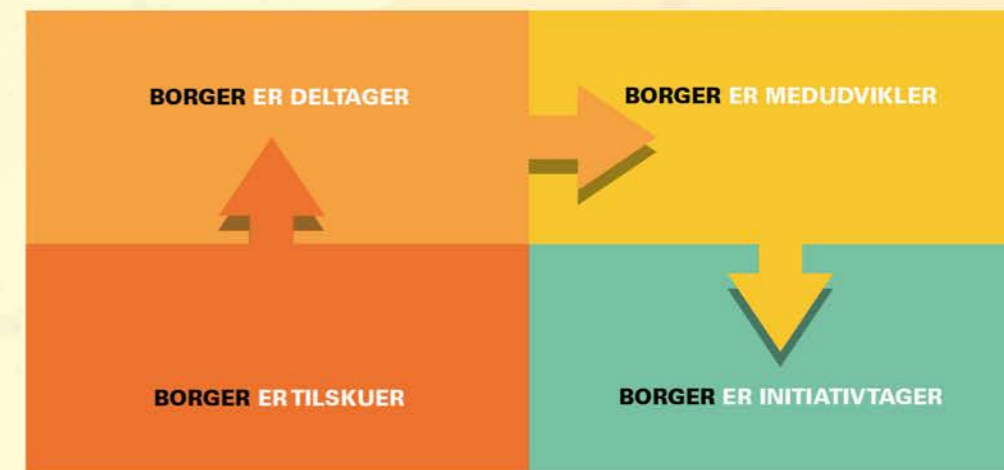
CASE 3

I et boligselskab blev der sat kommunalt fokus på at booste det sociale og kulturelle liv på stedet. Via inddragelse af nogle beboere viste det sig, at der var ønsker om alternative litteraturaktiviteter – gerne med et legende aspekt. Konceptet blev tilrettet fra gang til gang, og det tog udgangspunkt i ordbanko med aktuelle temaer og højtider. Erfaringer fra andre litteraturformater såsom guidet fælleslæsning har været vigtige i denne proces. Deltagernes begejstring for arrangementet har været med til at sprede ringe i vandet, så deltagerantallet er steget fra gang til gang. I dette eksempel har litteraturen ikke været et mål i sig selv, men nærmere et middel til at berige eller højne kvaliteten af det sociale og kulturelle liv.

“ Man lærer jo naboerne bedre at kende, ved at komme på denne her måde end at i stedet for bare at sidde derhjemme. ”

HVOR KAN DU FÅ MERE AT VIDE?

I dette katalog har vi kun strejft overfladen af en række metoder og modeller, der bygger på et omfattende forsknings- og analysearbejde. Hvis du vil have en dybere forståelse af Læseblus, Borgerlyst eller DesignThinking kan du læse mere her:

DEN FULDE LÆSEBLUS-RAPPORT

Metoderne i denne inspirationsfolder bygger på erfaringer fra et projekt, hvor KøgeBibliotekerne som projektleder og med støtte fra Slots- og Kulturstyrelsen i 2018 tændte ti vidt forskellige Læseblus sammen med medarbejdere fra folkebibliotekerne i Slagelse, Sorø, Næstved, Køge og på Bornholm. De ti første Læseblus er vores prototyper, som vi har lært meget af at udvikle og teste. Her i folderen deler vi de erfaringer, vi har gjort os undervejs, og bruger tre af prototyperne som eksempler. Læs mere i slutrapporten, som du finder på KøgeBibliotekernes hjemmeside: <https://www.koegebib.dk/virksomhed/projekter>

BORGERLYST OG SAMTALESALONER

Store dele af Læseblus-metoderne er inspireret af Samfundslaboratoriet Borgerlyst og Samtalsaloner, hvis medstifter Nadja Pass gennem hele projektet har fungeret som konsulent, underviser og sparringspartner. I folderen strejfer vi flere gange nogle af deres metoder og modeller, men det er langt grundigere beskrevet i deres bøger, som ligger her til frit download: <https://borgerlyst.dk/bog>

DESIGN THINKING

DesignThinking er en metode, der tager afsæt i at afdække og undersøge borgeres behov. Metoden er central i Læseblus. Læs mere her: <http://designthinkingforbibliotekernes.com/>